

Okupace v Táboře 1942

V květnu 2022 jsme se opět sešli u tématu okupace, rok 1942. Tentokrát jsme se podívali na Pražské Předměstí, které chtěli Němci přetvořit v německou čtvrti. Kasárenské objekty obsadila německá ochranná policie (Schutzpolizei) a bývalé velitelství 52. pluku lehkého dělostřelectva (dnes pobočka krajského soudu) obelandrat – nejnižší typ německé okupační správy v protektorátu. Na jaře 1940 se kromě oberlandratu nastěhovala za Jordán i služebna gestapa, která si pro své úřadovny vybrala bytový dům čp. 1631 v dnešní ulici Politických vězňů. Oberlandrat Hertel si nechal pro své vlastní potřeby postavit obytnou vilu přímo v sousedství svého úřadu. Na náklady města Tábora, které dosáhly výše téměř 1 milionu korun, byla postavena a zařízena vila s čp. 2043 v dnešní ulici Československé armády. Budovu někdejší Zemské hospodyňské školy (dnes MŠ a ZŠ Tábor, Československé armády čp. 925) Němci zamýšleli přetvořit v německý internát, žákyně musely školu opustit v první čtvrtině roku 1941, azyly našly v Bechyni. Řadu bytů na předměstí obývaly německé rodiny. O všech uvolněných či prázdných bytech a domech (v některých případech i nuceně vystěhovaných) v prostoru Pražského Předměstí rozhodoval jen oberlandrat, který sem umísťoval další německé obyvatelstvo. Pro jejich děti chtěli Němci postavit školní budovu přibližně v prostoru dnešního plaveckého stadionu. Realizaci tohoto projektu zastavila stavební uzávěra vyhlášená na počátku roku 1942, neboť nebyl stavební materiál, dělníci, ani finance.

Na podzim 1941 Němci zrušili nový židovský hřbitov, který stál na dnešním náměstí Prokopa Velikého. O likvidaci hřbitova se postarali sami Židé, kteří byli na tuto práci nuceně nasazeni. Problém vyvstal s pohřbíváním zemřelých židovských obyvatel Tábora. K pohřbívání měli využívat okolní židovské hřbitovy, ale k židovským pohřbům posloužil i tábořský komunální hřbitov pod sv. Annou. Poprvé vyvstal problém s pohřbením Davida Steina, který zemřel 18. února 1942. Jeho ostatky byly spáleny v krematoriu v Českých Budějovicích.

Studenti a žáci tábořských škol se již od počátku okupace potýkali s přesuny svých ústavů. Vánoční prázdniny se ve školním roce 1941/1942 protáhly až do 26. ledna 1942 kvůli nedostatku uhlí. I poté fungovala výuka na všech školách v režimu střídavého či půldenního vyučování. Vyučovací hodina byla v průběhu války zkrácena na pouhých 35 minut. Pedagogové i jejich žáci se museli vyrovnávat nejen z krácením vyučovacích hodin, ale i neexistencí učebnic, neboť české učebnice byly v mnoha případech zakázány. Učitelé byli odkázáni na rozmnožování úloh pro své žáky na cyklostylu – přístroj na rozmnožování písemností, pokud jim byl k dispozici. Vyučování za války bylo skutečně obtížné. Na úkor českého jazyka a dalších předmětů byly navyšovány hodiny němčiny.

V březnu 1942 proběhla na Táborsku rekvizice zvonů pro válečné účely. O rekvizici se staral Karel Lutovský, který v Táboře provozoval zámečnictví a byl předsedou Národního souručenství (jediné povolené politické hnutí v protektorátu) a předsedou okresní jednoty živnostenského společenstva v Táboře. Karel Lutovský byl znalcem kovů. S odvozem zvonů a demontáží těžkých zvonů pomáhal ještě Jan Pán, majitel firmy Pán a spol., která prováděla instalace plynovodů a vodovodů. V polovině května 1942 byl proveden soupis soch, pomníků, bust, reliéfů, plaket a dalších předmětů z drahých kovů, které měly být využity pro válečné účely.

Dne 1. dubna 1942 začal fungovat Velký Tábor, který sloučil v jeden celek Tábor, Klokoty, Náchod, Čekanice, Čelkovice, Měšice, Horky a Sezimovo Ústí. Ve sloučených obcích zanikla samospráva, práci obecních zastupitelstev převzali zástupci vládního komisaře města Tábora. Nově vytvořený Velký Tábor čítal 26 631 obyvatel.

Kolem 20. května došlo na tábořské plovárně k protiněmecké akci. Neznámí pachatelé poničili zařízení plovárny německé pořádkové policie, část vybavení odcizili a navíc znečistili kabinky pro Němce na veřejné plovárně exkrementy. Poškození veřejného majetku, navíc využívaného Němci, nemohlo zůstat bez trestu. Vládní komisař města Tábora Dr. Klemša zakázal svojí vyhláškou vstup protektorátních příslušníků na plovárnu. Pachatelé činu nebyli dopadeni.

Krátce po této události provedli českoslovenští výsadkáři Jozef Gabčík a Jan Kubiš „atentát“ na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha 27. května 1942 v Praze-Libni. Ještě téhož dne odjel velitel tábořského gestapa Arthur Albrecht s několika svými podřízenými do Prahy, kde se zúčastnili rozsáhlé pátrací akce po atentátnících. Okupační bezpečnostní složky rozjely naplno svoji práci, do níž se zapojila i jejich síť udavačů. V Táboře se mohla SD (Sicherheitsdienst – bezpečnostní služba) a gestapo opřít hned o několik svých spolupracovníků: František Zámorský, Ing. Jaroslav Ryněš, Zdeněk Král, Vilém Mráz, František Bílek ad. Tábor byl vybrán k umístění popraviště. Takovýchto míst bylo v období heydrichiády v protektorátu celkem devět. Ke zřízení popraviště přispěla přítomnost ochranné policie a vhodného místa – původní malorážková střelnice v severozápadním rohu někdejších kasáren 305. pluku těžkého dělostřelectva.

Tábořské popraviště si vyžádalo ve dnech 3. 6. až 3. 7. 1942 156 životů, 20 žen a 136 mužů. Popravčí čtyři složené z příslušníků 2. a 5. roty záložního policejního praporu Schutzpolizei vykonávaly rozsudky smrti po 18 dní ve výše uvedeném časovém rozmezí. Hlavním cílem německých okupantů se stala tzv. „destruktivní“ inteligence: lékaři, právníci, pedagogové, úředníci apod. Jednalo se o společensky významné osoby (vzdělaní lidé nesoucí myšlenky demokratického Československa), které se Němcům nehodili do jejich plánů germanizace protektorátního prostoru. Na popravištích končily i osoby z řad živnostníků a řemeslníků a v neposlední řadě nejchudší obyvatelstvo protektorátu, dále Židé, Romové, invalidní či nemocní lidé. Důležitým zdrojem pro identifikaci popravených osob byla v poválečném období denní hlášení Schutzpolizei, která zaznamenávala jméno a příjmení, datum a místo narození, povolání, poslední stálé bydliště, důvod odsouzení.

Největší procento popravených v Táboře tvořili příslušníci destruktivní inteligence, celkem 53,2 % - 19 učitelů, 10 právníků, 6 lékařů, 39 úředníků, 9 osob z této vrstvy blíže nespecifikovaných – 83 osob. Druhou nejpočetnější skupinu tvořili příslušníci živnostníků a řemeslníků, 23 osob, necelých 15 %. Majetek těchto lidí Němci zabavili, do jejich podniků dosadili své lidi. Početnou skupinu popravených zahrnovali lidé bez stálého bydliště a trvalého zaměstnání, na popravišti jich skončilo celkem 14. Tito lidé obvykle nepocházeli z Tábořska, ale bohužel se tu v době heydrichiády nacházeli, byli zatčeni gestapem a vězněni ve věznicí krajského soudu v Táboře.

Odsouzení si nejčastěji vylékali rozsudek trest smrti za schvalování atentátu, 101 osob – 64,7 %. Následoval trest smrti za nesplnění přihlašovací povinnosti, 23 osob – 14,7 %. Celkem 11 osob, 7,1 %, skončilo na popravišti za vědomé poskytování úkrytu osobám účastným na říší nepřátelské činech nebo za spolupráci s těmito osobami. Dalších 11 osob, 7,1 %, bylo odsouzeno přímo z účasti na nepřátelských činech, jednalo se hlavně o příslušníky komunistického odboje z Českobudějovicka. Celkem osm osob, 5,1 %, bylo popraveno za spolupráci s ilegálními organizacemi odporu a dvě osoby za nedovolené držení zbraně. Nejstarší obětí byl téměř 79-ti letý Jan Michálek (bez stálého bydliště) a nejmladší 17-ti letý student Antonín Stočes. Majetek popravených byl zabaven, převeden do majetku Říše nebo rozprodán – movité věci. Příbuzné popravených – manžel, manželka, děti – ponechali okupanti bez prostředků, nebo je zatkli a po skončení civilního výjimečného stavu je poslali do koncentračních táborů.

Události tábořské heydrichiády zachytili ve svých knihách Jaroslav Hojdar a Marián Konečný. V současnosti lze zakoupit v tábořském infocentru druhé vydání Hojdarovy knihy „Heydrichiáda v jižních Čechách. Tábořské popraviště“ za 249 Kč. Knihu Mariána Konečného „Tábořská cesta smrti“, která je dostupná v Městské knihovně v Táboře a v knihovně Husitského muzea.

Jeden příběh za všechny, Vojtěch Ploc z Vlášenic stanul před popravčí četou jen vlastní nerozvážností. Ploc se narodil 11. 4. 1893 v Třebové a bydlel ve Vlášenicích čp. 21, pracoval jako školník. Jeho lehkomyšlné chování, kdy přemluvil choromyslného chlapce Miloslava Davídka, aby se vydával za nového protektora, ho přivedlo před popravčí četou. Miloslav Davídek bydlel ve Vlášenicích čp. 23 s matkou Marií a sestrou. Matka se sestrou se starala o malé hospodářství. Davídek byl choromyslný a nebezpečný svému okolí, neboť obtěžoval ženy a dívky, shazoval cyklisty z jejich kol. Matce nepomáhal v hospodářství, bez dozoru pobíhal po vesnici a byl na obtíž všem sousedům. Marii Davídkové bylo doporučeno, aby syna umístila do ústavu pro choromyslné. Davídková neuposlechla rozhodnutí okresního úřadu v Táboře, neboť na syna pobírala denně podporu 9 K. Vojtěch Ploc přemluvil Davídka, aby se vydával za nového protektora. Ploc uvázal Davídkovi kolem krku bílý límec, na nějž mu dal černou vázanku. Davídek pak pobíhal po návsi a křičel, že je říšský protektor za zemřelého protektora Heydricha.

O Plocovo a Davídkovo udání se postaral Jaroslav Zeman, obchodník obuví v Táboře čp. 230, člen Vlajky, narozen 30. 10. 1917, který byl po válce zatčen pro trestné činy proti republice a udavačství. Marián Konečný uvádí ve své knize „Tábořská cesta smrti“, že Plocka a Davídka udal Bílek (František Bílek, narozen 20. 3. 1892, obchodník, Tábor čp. 1990, člen Vlajky, spolupracoval s Němci, udavač) a Král (Zdeněk Král, poštovní tajemník, konfident SD, člen Vlajky, župní vedoucí Vlajky), neboť vycházel z protokolů Mimořádného lidového soudu. Jméno Jaroslava Zemana jako udavače Ploce a Davídka je zmiňováno v protokolu bezpečnostního referátu ONV v Táboře z června 1945. Gestapo zatklo Vojtěcha Ploce a Miloslava Davídka 20. 6. 1942. Davídek byl nejprve umístěn do ústavu pro choromyslné v Havlíčkově Brodě a poté do ústavu v Horních Beřkovicích, kde zemřel 29. 6. 1944 na tuberkulózu. V obou ústavech byl veden jako politický vězeň a podle toho s ním bylo nakládáno. Plockovo chování v období civilního výjimečného stavu, kdy končily před

popravčími četami bezdůvodně stovky nevinných lidí, se jeví jako nepochopitelné a skutečně lehkovážné.

Jitka Vandrovcová

Na výstavě jsem uvedla chybně jméno Vojtěcha Ploce jako Vojtěcha Plocka. Tímto se omlouvám za svou chybu.